

BARNEN

FRÅN FINLAND TILL INDAL 1944-45

del 2

Sanelma Ukkola (född Uusimaa) evakuerades, som sexåring, till Indal hösten 1944 när det Andra Världskriget nått hennes by i Finland. Tillsammans med andra barn stannade de tills kriget var slut 1945. Den inledande artikeln publicerades i Lidens Tidning nr 2/2007 (april). Här följer nu den andra och avslutande delen av hennes egen gripande berättelse från evakueringen. Den ursprungliga artikeln är skriven på finska och översatt till svenska av dottern Soile Ukkola. Med tillstånd av familjen har Arne Johansson förkortat och redigerat texten för publicering i Lidens Tidning.

Att bo i kapellet i Höge

Kvinnorna turades om att arbeta i köket med husmor. Jag minns inte om maten smakade bra. Vi hade ju blivit vana med en annorlunda mat i Finland. För första gången fick vi också smaka på tomater. Eftersom de var röda och såg bra ut tog vi en stor tugga av dem. Usch så hemskt det smakade. Vi sprang förstås utomhus och spotade ut tomaten. Någon tomat flög också i vägen på kapellet. Mamma Aino Uusimaa och Esteri Koskenniemi fick så småningom arbete det närliggande åldringshemmet.

Smakbitar gratis

Kapellet låg på en backe varifrån en väg ledde ner till ett hus. Det var roligt för oss barnen att åka i backen. I huset där nere fanns en telefonväxel. Härifrån ringde mamma till pappa, som låg på ett krigssjukhus i Finland. Han hade blivit sårad i benet. I samma hus bodde två systerar, som tog hand om telefonväxeln. De ägde också en annan byggnad, den s.k. "bagarstugan", där de bakade bröd. Ibland fick vi tunt bröd, dvs. karp. Oh, så härliga bakelser det fanns i vitrindisken. Ibland fick vi små smakbitar gratis. På andra sidan kapellet, vid infarten, låg Johanssons butik, där köpte vi kola-

godis. Pojkarna köpte "hundsmällar" och kastade dem bland fötterna på oss mindre barn.

Julen 1944

Hos konditoriägarna bodde ett finskt krigsbarn, som hette Sirkka. På Knutsdagen blev alla vi barn bjudna till dem på julgransplundring. Vi lekte och dansade kring granen. Alla fick en påse som innehöll godis och småkakor. De smakade väldigt gott. Julen hade vi firat i kapellet. Vi sjöng julsånger och lekte. Alla hade roligt. Där såg jag för första gången jultomten.

Han satt i trappan och jag tyckte att han var fantastisk med sitt vita skägg och med silvereller guldfärgade band på axlarna i rocken. Hans kläder i övrigt minns jag inte så noga och inte heller om vi fick några julklappar.

Lidens tidning

Invånarna i Indal samlade in kläder åt oss. Vi var ju nästan nakna när vi anlände till Indal. En man som hette Albin Lindström kom till oss med skidor, kälkar och annat som byborna hade skänkt oss. Min bror Silvo fick backskidor. I närheten fanns en hoppbacke där pojkarna brukade hoppa. Vi yngre åkte i backen med papp- och plåtbitar. Några hade fått en rattkälke. Denna vinter var ett stort äventyr för oss barn. Vi kunde säkert inte sörja eller bedröva oss över vad som väntade i hemlandet. De vuxna visste redan att nästan allt i vår by hade bränts ned till grunden. Men vintern i Indal gick sin gång för oss barn.

Begravd i Indal

Äntligen fick vi också en bastu. Den låg vid bäcken, nära kyrkan. Husmor Naima tog oss också till kyrkan. Vi tyckte att den var underbar. Vi hade ju aldrig tidigare sett en kyrka. En av de evakuerade åldringarna, Laura Kangas, avled i Indal. Hon är begravnen på kyrkogården i Indal. Jag minns hennes begravning.

Vi fick också gå på bio. En gång var vi och såg en finsk film. Jag minns inte så mycket av den, för jag tror att jag somnade. En gång bar Silvo och Orvo Satta ett djur mellan två käppar. De skrek med iver att de hade hittat en björnunge. Husmor Naima kom med mjölk på fat och den började lapa mjölken. Det taggiga djuret var en igelkott. På vår breddgrad i Finland fanns på den tiden inte några igelkottar.

Krigsslutet 1945

Någon gång på våren 1945 slutade kriget. Vi kunde emellertid inte flytta genast tillbaka till Finland, eftersom allt hade bränts ner. Några av männen for i förväg för att se vad som fanns kvar att tillfälligt flytta in i. Vi barn var bland de sista som fick flytta tillbaka.

Vid Myllynperä, där vi bodde hade det utkämpats hårda slag över älven. Vårt hem hade inte bränts ner, men tyskarna hade tagit allt. I huset hade hållits hästar, och hästgödseln hade skyfflats ner i källaren genom golvluckan. Hus som tyskar hade bebott blev sparade. Mammans vattenkanna och blommor var försvunna.

Minor

Barnen varnades för att gå utanför vägbanan. Mamma var rädd för att Silvo skulle gå på en mina, eftersom han likt småpojkar lekte överallt. På vår gård fanns många löpgravar och tomma ammunitionsfylsor. Senare fyllde pappa groparna med sten som kom upp när han bearbetade åkern. De vuxna hade förklarat för oss barn, att om vi är ute och det knäpper till under foten så måste vi slänga oss på marken. Det kunde vara en "hoppmina". Tidigare på våren hade två pojkar (kusiner) gått på en mina. Mitt emot vårt hus på andra sidan älven hade en soldat med häst gått på en mina. Jag tror att det var därpå följande sommar som bybornas kor

I väntan på bussen i Indal för återresa till Finland 1945.

gick in i ett minfält vid kanten av Sieppuvaara. Jag var ute och minns när det smälde. Någon sorts klumpar flög igenom luften.

Brända spikar rätades ut

Pappa hade kommit hem från sjukhuset. Likaså mina morbröder Reino och Soini. De hade röjt undan tyskarnas oreda innan vi kom tillbaka till vårt hus. Mormors hus hade bränts ner och ruinerna hade minerats, därför bodde mormor och morbröderna hos oss. När vi kom hem från Sverige bodde det således nio personer i det lilla pörtet. Det var stor brist på byggnadsredskap. Till och med alla brända spikar rätades ut.

Baracker från Sverige

På hösten började vi skolan i baracker, som Svenska staten hade skänkt till Finland. I Sieppijärvi fanns fyra skolbaracker, varav en var avsedd för matservering. På hösten hölls lektionerna utomhus om vädret var varmt. Barackerna var kalla under vintern. De måste ständigt värmas. Klassrummen var i ena ändan av baracken och lärarens bostad i andra ändan. Maten hade dåligt näringsvärde. Jag minns hur illa mjölkpulvervälling smakade. Eleverna hade med sig egna smörgåsar och mjölkflaskor. På hösten måste vi plocka bär till skolan så vi fick bärgröt.

Från affären fick man något som kallades "grötsåspulver". Om man någon gång lyckades köpa det, smakade såsen underbart bra, nästan som karamell. Från Amerika kom klädessändningar. Kläderna fick öknamnen Hover- och Undra-trasor. Männen t.ex. hade underkläder som hade lucka med knappar både framtill och baktill. Pappa kallade dem för Hovers flygplan. Maten var på kuponger. Det fanns inte mycket livsmedel att få, även om man haft matkuponger kvar. Eleverna, de som hade, kom med mjöl, socker och smör till skolan för julfesten. Kokerskan bakade bullar och alla fick sig en bull-

påse. De smakade bra och gav julstämning också i de minsta pörtena.

Så småningom började det växa upp hus och människorna fick flytta in i egna hem. Ett nytt liv tog sin början. Många familjer hade bott tillfälligt i baracker och bastur. Också vi såg en början på ett nytt liv. Pappa byggde ännu en liten kammare till det lilla huset. Han fick jobb på TVH (Vatten/och vägverket). Pappa dog tre år senare i hjärnblödning. Året var 1948.

Skrivet i Haukipudas, Finland den 30 Maj 2005 av Sanelma Ukkola.

Artikelförfattaren Sanelma Ukkola i Indal efter 58 år (2003). Fr vän: Naima och Jona Jonsson, Sanelma Ukkola och längst fram sonen Tommys barn Ilari och Iida.

JONA JONSSON

1916-2007

Under hösten 2006 fick jag en propå att Jona Jonsson i Indal hade ett angeläget ärende, som han önskade få publicerat i Lidens Tidning. Det visade sig vara gripande minnesbilder från Andra Världskrigets slut när finska barn evakuerades till Indal i Sverige. I årets första nummer gjordes därför en sammanfattning, grundad på en intervju från år 2000 som Jona hade gjort med sin fru Naima. Hon var husmor på Höge kapell i Indal för flyktningbarnen och deras föräldrar. I det följande numret (april) publicerades sedan den inledande artikeln av Sanelma Ukkolas egen berättelse om minnena från 1944-45. Den avslutande delen planerades till årets augustinummer.

Måndagen den 25 juni avled Jona Jonsson i sitt 91:a levnadsår. Jona Jonsson var en eldsjäl inom många områden. Det han särskilt kommer att bli ihågkommen för, är hans kraftfulla engagemang vid bildandet av Gudmundstjärns Intresseförening. Att rädda det unika skogshemmanet från fortsatt förfall blev ett livsverk. Trots sin höga ålder var han aktiv in i det sista och vi hade planerat att göra en filmad intervju under sommaren på Gudmundstjärn.

Jona och Naima uppfattades som husfar och husmor, även om Jona, som han noggrant påpekade, inte var det i formell mening. Men de bodde i Högekapellet och kom på det sättet flyktningarna mycket nära. Jona hade tagit del av Sanelma Ukkolas berättelse redan tidigare. Tyvärr får han inte se den avslutande artikeln i tryckt form i Lidens Tidning, men det viktigaste för honom var dock att påminna en ny generation om de finska flyktningbarnens svåra situation åren 1944-45.

Arne Johansson